

Arhiivindusprogramm 2016-2019

Sisukord

1.	Tulemusvaldkond <i>riigivalitsemine</i>	2
2.	Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus	2
3.	Programmi eesmärk ja mõõdikud	3
4.	Programmi meetmed ja tegevused	3
	4.1.Meede 1: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine	3
5.	Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele	5
6.	Programmi juhtimiskorraldus	5
7.	Rahastamiskava	6

1. Tulemusvaldkond riigivalitsemine

2. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus

Avaliku teabe hindamise, arhivaalide kogumise ja säilitamise, neile juurdepääsu võimaldamise, nende kasutamise korraldamise ja vastutuse nende kasutamiskõlbmatuks muutmise ja hävitamise eest, ning Rahvusarhiivi ja kohaliku omavalitsuse arhiivi tegevuse alused on sätestab arhiiviseadus.

Rahvusarhiiv kogub ja säilitab avalikke ülesandeid täitvate asutuste ja isikute arhivaale, kokkuleppel omanikuga ja võimaluste olemasolul ka eraõiguslikke arhivaale. 2014. aasta lõpu seisuga on Rahvusarhiivis kasutada 8 940 743 säilikut, s.h 9,6 miljonit meetrit filmidokumente, üle 451 tuhande foto ja üle 8 tuhande nimetuse helisalvestisi. Digidokumente (valdavalt digiteeritud tagatiskoopiad) säilitatakse 428 terabaidi ulatuses. Nõuetekohastes tingimustes asub 58% Rahvusarhiivi tervikkollektsioonist.

Rahvusarhiivi prioriteetne arendusprojekt on uue peahoone Noora valmimine ja kasutuselevõtt. Vaatamata vahepealsetele raskustele hoone kogumahu ja eelarve kokkusobitamisel on Nooraga seonduvad tööd kulgenud ajagraafikus. Oktoobris 2014 valminud põhiprojekti kvaliteeti saab hinnata väga heaks. Aasta lõpul edukalt kulgenud ehitushange annab alust arvata, et Noora valmib 2016. aasta kevadel ja mahukas arhivaalide ümberkolimine (3,5 miljonit arhivaali ehk 40% kogu Rahvusarhiivis säilitatavast ainesest) leiab aset 2016. aasta teisel poolel. Tõenäoliselt avab Eesti Rahvusarhiivi peahoone oma ukse avalikkusele 2017. aasta algul. Rööbiti kulgevad Noora tehnilised ettevalmistused: logistikaplaani lihvimine, kolitavate arhivaalide puhastamine ja ümbristamine, aga samuti mitme keerulise riigihanke tingimuste koostamine. Noora valmimise ja kasutuselevõttuga seotud riigihangete ettevalmistamine ja läbiviimine koostöös Riigi Kinnisvara AS ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga on Rahvusarhiivi 2015. aasta kitsam tegevusprioriteet.

Rahvusarhiivi teenused on jätkuvalt nõutud. Kuigi arhiivi külastuskordade koguarv langes 2013. aastaga võrreldes 10% võrra, ulatub see siiski ligi 1,3 miljonini aastas. Rahvusarhiiv on hetkeseisuga veebi paisanud ca 13,4 miljonit kujutist, mis on veerandi võrra enam kui aasta eest. Rahvusarhiivi on ühiskonnas nüüdsest näha ja kuulda enam kui iial varem. Plaanitud jõuline sisenemine sotsiaalmeediasse õnnestus: toimib arhiivi ajaveeb, ühendatud on Facebooki kontod, alustanud on Twitteri konto, Rahvusarhiivi Youtube'i kanalil ja pildijagamiskeskonnal Flickr Commons on tuhandeid vaatajaid ja jälgijaid. Uuenduslikuks ja põnevaks algatuseks saab pidada esimest sihtotstarbelist ühisloome (*crowdsourcing*) veebikeskkonda.

Arhiiviseaduse kohaselt valib Rahvusarhiiv hindamise teel välja need avalikke ülesandeid täitvad asutused ja isikud, kelle tegevuse käigus võib tekkida arhiiviväärtusega teavet. 2015. aasta alguse seisuga oli selliseid asutusi 764 (asutuste arv muutub reaalselt vastavalt sellele, kuidas avalikku sektorit ümber kujundatakse). Nimetatud asutuste loodud dokumentatsioonist on arhiiviväärtuslik osa välja selgitatud ca 82%-s asutustest. Olulisematest ja asutuste poolt kaua oodatud hindamisotsustest on valminud ka personalitöö isikutoimikute arhiiviväärtust käsitlev otsus (puudutab paljusid avaliku sektori asutusi, lihtsustades edasist töökorraldust arhivaalide üleandmisel Rahvusarhiivi) ning omandireformi dokumentide hindamisotsus, mis tagab Eesti Vabariigi algusaegade murrangulisi sündmusi peegeldava ainese säilimise.

Mida enam Rahvusarhiiv uuendustele ja innovatsioonile panustab, seda suuremaks muutuvad riskid, mis seonduvad üha keerulisemate infosüsteemide kestliku haldamisega. Seega, lisaks avalike arhiiviteenuste jätkuvalle disainile tuleb lähiaastail senisest enam tähelepanu pöörata Rahvusarhiivi infosüsteemide koostoimele, IKT tervikarhitektuuri jätkusuutlikkuse tagamisele ning pädevate ja pühendunud spetsialistide hoidmisele.

3. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk on ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Mõõdikud	Algtase (2014)	2016	2017	2018	2019
Arhiivimoodustajate (asutuste) arv, kes on Rahvusarhiivile üle andnud digitaalarhivaale	5	6	täpsustub 2017	täpsustub 2017	täpsustub 2017
Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal Rahvusarhiivis, % <i>Koguhulk 8 940 743 arhivaali</i>	58	60	75	75	75
Arhivaalide kättesaadavus veebis, miljonit kujutist	13,4	14	14,5	15	15,5

4. Programmi meetmed ja tegevused

4.1. Meede 1: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Meetme eesmärk: Arhiiviväärtusega (püsiva väärtusega) teabe väljaselgitamine, selle riiklikule säilitamisele vastuvõtmine, nõuetekohane säilitamine ning dokumentaalse kultuuripärandi kasutamise võimaldamine.

Meetme vastutaja: Rahvusarhiiv

Meetme sihtrühm: Avalikke ülesandeid täitvad asutused; kultuuri- ja ajaloo väärtusega eraõiguslike dokumentide valdajad, kodanikud.

Meetme tegevused

Tegevus 1.1: Arhivaalide kogumine, säilitamine ja nende juurdepääsu tagamine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Tegevusega kaetakse arhiiviseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud arhiivinduse valdkond. Arhiiviseadus sätestab muuhulgas alused dokumentide hindamiseks, arhivaalide kogumiseks ja säilitamiseks, neile juurdepääsu võimaldamiseks, nende kasutamise korraldamiseks ning Rahvusarhiivi ja kohaliku omavalitsuse arhiivi (avalike arhiivide) tegevuse alused.

Tegevuse peamised väljundid:

Mõõdikud	Algtase (2014)	2016	2017	2018	2019
Arhiivimoodustajate (avalikke ülesandeid täitvad asutused, kelle tegevuse käigus võib tekkida arhiiviväärtusega dokumente) osakaal, kelle põhitegevuse dokumendid on hinnatud, %. <i>2015. aasta alguse seisuga kokku 764 arhiivimoodustajat</i>	81,9	84,5	87	89	90
Rahvusarhiivi virtuaalse uurimissaali külastuste arv	1,3 milj	1,35 milj	1,35 milj	1,4 milj	1,4 milj

Rahvusarhiivi teaduspublikatsioonide arv	11	8	8	8	8
--	----	---	---	---	---

Tegevus 1.2: Arhivaalide ümberpaigutamine rahvusarhiivi uude peahoonesse Noora

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Arhivaalide suuremahuline ümberpaigutamine (kolimine) seoses Rahvusarhiivi peahoone valmimisega. Füüsilist asukohta muudab ca 3,5 milj säilikut, mis on ca 40% Rahvusarhiivis säilitatavatest arhivaalidest. Kolimise esimeses etapis 2016. aasta aprillis ja mais vabastatakse hooned Kuressaares ja Haapsalus. Kolimise teises etapis kolitakse arhiivimaterjalidest tühjaks hoone Tartus. Peale seda, kolimise kolmandas etapis, vabanevad säilitusnõuetele mittevastavad hoiupinnad Tallinnas. Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal suureneb 1/3 võrra. Lõpptähtaeg 2017.

Tegevus 1.3: Rahvusarhiivi täisfunktsionaalse digitaalarhiivi toimimise tagamine

Tegevuse kirjeldus ja tulemus: Tegevusega kindlustatakse erinevat tüüpi digitaalsete arhivaalide sujuv vastuvõtt Rahvusarhiivi, digitaalarhiivi digitaalse sisu täienemine (digiteerimine), digitaalse säilitamise spetsiifikat arvestav nõuetekohane ja kaasaegne säilitamine ning arhiivikasutajate muutuvatele ootustele vastav juurdepääs.

- Rahvusarhiivi digitaalarhiivi toimimise tagamine tööjõuga**
Kirjeldus ja tulemus: Rahvusarhiivi digitaalarhiivi ootab lähiajal ees märkimisväärne töökoormise kasv seoses ettenähtava digitaalarhivaalide üleandmise kiire kasvuga. Tarkvaraliselt valminud ja protseduuriliselt rakendatav digitaalarhiiv vajab toimetulekuks täiendavalt viie spetsialisti töökoha loomist (teenistuskohade arv ei kasva), et katta digitaalarhiivi süsteemi turva- ja tehnoloogiaseirejuhi, süsteemiarendaja- ja halduri, deponeerimisteenuse vastuvõtu halduri ning digitaalarhivaalide vastuvõtukonsultantide vajalikud rollid. Tulemusena väheneb avaliku sektori halduskoormus digitaalarhivaalide hoidmisel, vabanevad teiste asutuste vastavaid rolle täitvad IT- ja inimressursid.
- Rahvusarhiivi digitaalarhiivi tarkvara Preservica (end Tessella SDB) tarkvara versiooniuuenduste hankimine ja hooldamine ning universaalse arhiveerimismooduli (UAM) hooldamine**
Kirjeldus ja tulemus: Hoolduslepingute sõlmimine Rahvusarhiivi digitaalarhiivi tarkvara Preservica (end Tessella SDB) tarkvara versiooniuuenduste ja hoolduskulude ning Rahvusarhiivi Universaalse Arhiveerimismooduli (UAM) hoolduskulude katmiseks. Tulemusena on tagatud asutustelt digitaalarhivaalide kogumine ja nende säilitamine ajakohaste tööriistadega.
- Digitaalselt sündinud filmitoodangu vastuvõtu ja arhiveerimise käivitamine**
Kirjeldus ja tulemus: Filmitootjate digitaalsete audiovisuaalsete arhivaalide üleandmine Rahvusarhiivi täisfunktsionaalsesse digitaalarhiivi kasvab juba 2015. aastast märkimisväärselt. Rahvusarhiivilt eeldab see vastavat võimekust. Tulemusena väheneb filmitootjate halduskoormus digitaalarhivaalide säilitamiseks. Filmitootjatelt saadud audiovisuaalsete arhivaalide vastuvõtu ja säilitamise töövood on dokumenteeritud ja riistvara (sh lindiseadmete magnetlintide (LTO lintide)) on soetatud.
- Osalemine Euroopa teadusasutuste ja rahvusarhiivide digitaalarhiivinduse innovatsiooniprojekti E-ARK (*European Archival Records and Knowledge Preservation*).**
Kirjeldus ja tulemus: Projekti E-ARK tehniline koordineerimine ja tööpaketi nr 3 „*Transfer of records to archives*“ (arhivaalide arhiivi üleandmine) juhtimine. Tulemusena luuakse üle-euroopaline standardne lähenemine digitaalsete andmete arhiveerimiseks. Lõpptähtaeg 2017.
Selgitus: E-ARK on Euroopa Komisjoni programmi CIP-ICT-PSP Call 7 taotlusvooru Pilot B tüüpi projekt. Toetus 50%, kaasfinantseering 50%, juhtpartner Portsmouthi

Ülikool. Projekti kestvus 3 aastat, 02.2014 - 01.2017. Projekti eesmärgiks on üle-euroopalise digitaaldokumentide ja andmebaaside arhiveerimise metodoloogia ja lahenduse väljatöötamine, testimine ja kasutuselevõtt rahvusarhiivide, teadusasutuste ja tarkvarafirmade koostöös.

- **Osalemine kogukondi kaasavas Euroopa ühisloome (*crowdsourcing*) projektis CO:OP (*Community as Opportunity*)**

Kirjeldus ja tulemus: Topoteekide (kasutajate kogukonna avalik pildifailide keskkond) loomine kogukondade kaasamiseks. Lõpptähtaeg 2018.

Selgitus: Projekti kestvus on 4 aastat, juhtpartner ICARUS (International Centre for Archival Research, Austria). Projekti eesmärk on arhiivindusliku professionaalse ja digiteerimise alase koostöö arendamine Euroopa arhiiviasutuste vahel.

5. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele

Läbivad teemad	Programmi mõju läbivate eesmärkide saavutamisel
Võrdsed võimalused	Positiivne: Programmis toodud rahvusarhiivi digitaalarhiivi üks väljund on mitmekülge sisuteenuse pakkumine kõikidele arhiivikasutajatele sõltumatult soost, vanusest ja rahvuslikust kuuluvusest. Sama kehtib ka <i>off-line</i> arhiivide kasutamise uues rahvusarhiivi peahoones Noora.
Regionaalareng	Positiivne: Programmi baasil pakutavad ning uuenevad avalikud teenused ja sisuteenused on kasutatavad asukohast sõltumatult, tasakaalustades nii piirkondlikke erinevusi.
Infoühiskond	Positiivne: Programmis nimetatud rahvusarhiivi digitaalarhiivi tööriistad (eriti universaalne arhiveerimise moodul UAM) ja rahvusvaheliste projektide väljundid soodustavad senisest tõhusamat IKT lahenduste kasutamist digitaaldokumentide arhiveerimisel avalikus sektoris. Samuti pakuvad rahvusvahelised arhiiviprojektid (eriti E-ARK ja CO:OP) nutikaid võimalusi arhiivihalduse väljakutsete lahendamisel ja ühisloome (<i>crowdsourcing</i>) võimaluste kasutamisel.
Riigivalitsemine	Positiivne: Avalikke ülesandeid täitvad asutused ja organisatsioonid teavad täpselt millisel osal nende loodud teabest on arhiiviväärtus ning saavad ülejäänud osa teabe haldamisele kulutada minimaalset vajalikku ressursi. Nimetatud asutused ja organisatsioonid saavad väärtusliku digitaalse teabe rahvusarhiivile üle anda võimalikult varakult, vähendades nii digitaalinfo säilitamisega kaasnevat kulutust. Rahvusarhiivi peahoone Noora valmimisel väheneb kogu avaliku sektori halduskoormus paberarhiivaalide hoidmisel asutustes. Täielikult toimiv rahvusarhiivi digitaalarhiiv saab uueneva sisu baasil pakkuda olemasolevate avalike teenuste kõrvale uusi ja uudseid sisuteenuseid.
Keskkonnahoid ja kliima	Positiivne: Programmis kirjeldatud tegevused digitaalarhiivi toimimiseks aitavad edendada digitaalset dokumendi- ja infohaldust avalikus sektoris, minimeerides paberipõhise asjaajamise ja dokumendivahetuse vajalikkust.

6. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi rakendamist juhib Rahvusarhiiv.

Programmis seatud mõõdikute seiramise ja saavutamise eest vastutab Rahvusarhiiv.

Programmi tegevuste elluviimise, seatud eesmärkide täitmise ja teostatud kulude kohta koostab programmi juhtiv asutus aastaaruande. Aastaaruande koostab Rahvusarhiiv koos programmi täiendamise eelnõuga hiljemalt 28. veebruariks ja arutab riigivalitsemise tulemusvaldkonna valdkonnakomisjoniga.

Programm avalikustatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel.

7. Rahastamiskava

Meede	Tegevus	Tulud / Kulud /Investeeringud /Finantseerimistehingud	2016.a eelarve (EUR)	2017.a RES (EUR)	2018.a RES (EUR)	2019.a RES (EUR)
		Tulud	462 375	285 937	282 074	240 158
1. Ühiskonnadokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanikuõiguste tõendamine	1.1 Arhivaalide kogumine, säilitamine ja nende juurdepääs tagamine	Kulud	4 281 097	4 161 120	4 160 583	4 159 863
	1.2 Arhivaalide ümberpaigutamine Rahvusarhiivi uude peahoonesse NOORA	Kulud	1 781 566	154 7700	0	0
	1.3 Rahvusarhiivi täisfunktsionaalse digiarhiivi toimimise tagamine	Kulud	341 971	84 377	80 519	38 608
	Arhiivinduse programm	Tulud kokku	462 375	285 937	282 074	240 158
		Kulud kokku	6 404 634	4 400 267	4 241 102	4 198 471

Janar Holm
kantsler